

تجارب موفق و ناموفق در حمایت از تولید داخلی

زهرا کریمی

عضو هیات علمی بازنشسته دانشگاه مازندران

اسفند ۱۴۰۲

ساختار ارائه

- نگاهی به عملکرد اقتصادی سال ۱۴۰۲
- ویژگی های کلی اقتصاد ایران
- **نگاهی به تجارب موفق و ناموفق چین و شوروی در تحقق
رشد بالای اقتصادی**
- درس هایی برای ایران

عملکرد اقتصادی ایران در سال ۱۴۰۲

- رشد اقتصادی مثبت در سال ۱۴۰۲
- انتشار نماگرهای اقتصادی تا نیمه ی اول سال
- ورود خون نفت در رگ های اقتصاد ایران

رشد بخش نفت	رشد بدون نفت	رشد اقتصادی	
۱۶.۵	۴.۹	۶	سه ماهه اول
۱۷.۸	۲.۴	۳.۶	سه ماهه دوم

درآمد خالص ملی (قیمت ثابت سال ۱۳۹۵)	
۱۳۹۰	۱۵۸۸۷ همت
۱۳۹۹	۱۰۶۲۰ همت

عملکرد بخش صنایع و معادن در سال ۱۴۰۲

• تلاش دولت در جهت ایجاد حرکت در بخش ساختمان

ساختمان	صنعت و معدن	صنایع و معادن	
۱.۶	۴.۵	۴	سه ماهه اول
۴.۳	۳.۶	۳.۷	سه ماهه دوم

ارزش افزوده بخش صنایع و معادن (قیمت ثابت سال ۱۳۹۵)

۱۳۹۰ ۳۴۷۸ همت

۱۴۰۰ ۳۴۶۸ همت

دهه ی ۱۳۹۰ دهه ی از دست رفته

- تحریم های شدید بین المللی (غیر از سال های ۹۵ و ۹۶)
- کاهش شدید سرمایه گذاری در کشور
- ۱۳۹۰ ۵۲۳۶ همت
- ۱۳۹۹ ۲۵۷۴ همت
- کاهش شدید سرمایه گذاری در بخش نفت
- کاهش شدید سرمایه گذاری صنعتی
- تورم بالا
- فشار سنگین رکود تورمی بر زندگی مردم

تحولات بخش صنعت در دهه ی ۱۳۹۰

- رشد قابل توجه در بخش فلزات اساسی و پتروشیمی
- رکود شدید در بخش پوشاک و چرم و ...

فلزات اساسی	شیمیایی	چرم	پوشاک	
۱۷۲۳۶۲	۲۲۲۷۸۳	۲۴۹۵۴	۲۸۳۱۰	۱۳۹۰
۲۹۰۰۶۰	۳۶۶۲۸۵	۸۱۸۲	۷۱۹۱	۱۳۹۹

- رشد سالانه بخش صنعت ۱.۳ درصد

- رکود در صنایع کاربر
- انتقال نیروی کار صنعتی به بخش های خدماتی با ارزش افزوده پایین

عدم موفقیت در مهار تورم

- تورم بالا در خوراکی ها و آشامیدنی ها فشار مضاعف بر خانوارهای کم درآمد

خوراکی ها و آشامیدنی ها	تورم کل	
۴۹.۱	۴۶.۲	۱۴۰.۰
۵۴.۶	۴۶.۵	۱۴۰.۱
۴۵	۴۲.۵	بهمن ۱۴۰۲

- کاهش شدید مصرف گوشت و لبنیات

رکود کم سابقه در بخش مسکن

- دوران طولانی رکود مسکن از نیمه ی دوم دهه ی ۱۳۹۰
- تعمیق شدید رکود در سال ۱۴۰۲
- **تعداد معاملات سال ۱۴۰۲ حدود نصف سال قبل**
- رکود در صنایع مصالح ساختمانی
- سقوط تقاضا در بخش مسکن
- **حرکت سرمایه به بازار طلا و ارز**
- **فرار سرمایه**

عدم شفافیت در آمار آسیب های اجتماعی

- ارتباط میان افول اقتصادی و افزایش آسیب های اجتماعی

- افزایش اخبار در مورد خودکشی

- افزایش اخبار در مورد قتل

- افزایش خشونت

- سرقت

- اعتیاد

- پزشک بدون دماسنج، دستگاه اندازه گیری فشار خون و قند خون

- افزایش آسیب های اجتماعی زنگ خطر برای اقتصاددانان

ویژگی های اقتصاد ایران

- وابستگی به درآمد نفت
- رشد پایین و پرنوسان
- **کسر بودجه فزاینده**
- تورم بالا و مزمن
- **بهره وری پایین عوامل تولید**
- **صنایع بزرگ زیان ده با تکنولوژی قدیمی**
- نرخ بالای بیکاری در میان فارغ التحصیلان دانشگاهی، به ویژه زنان
- فقر گسترده و نابرابری شدید در توزیع درآمد

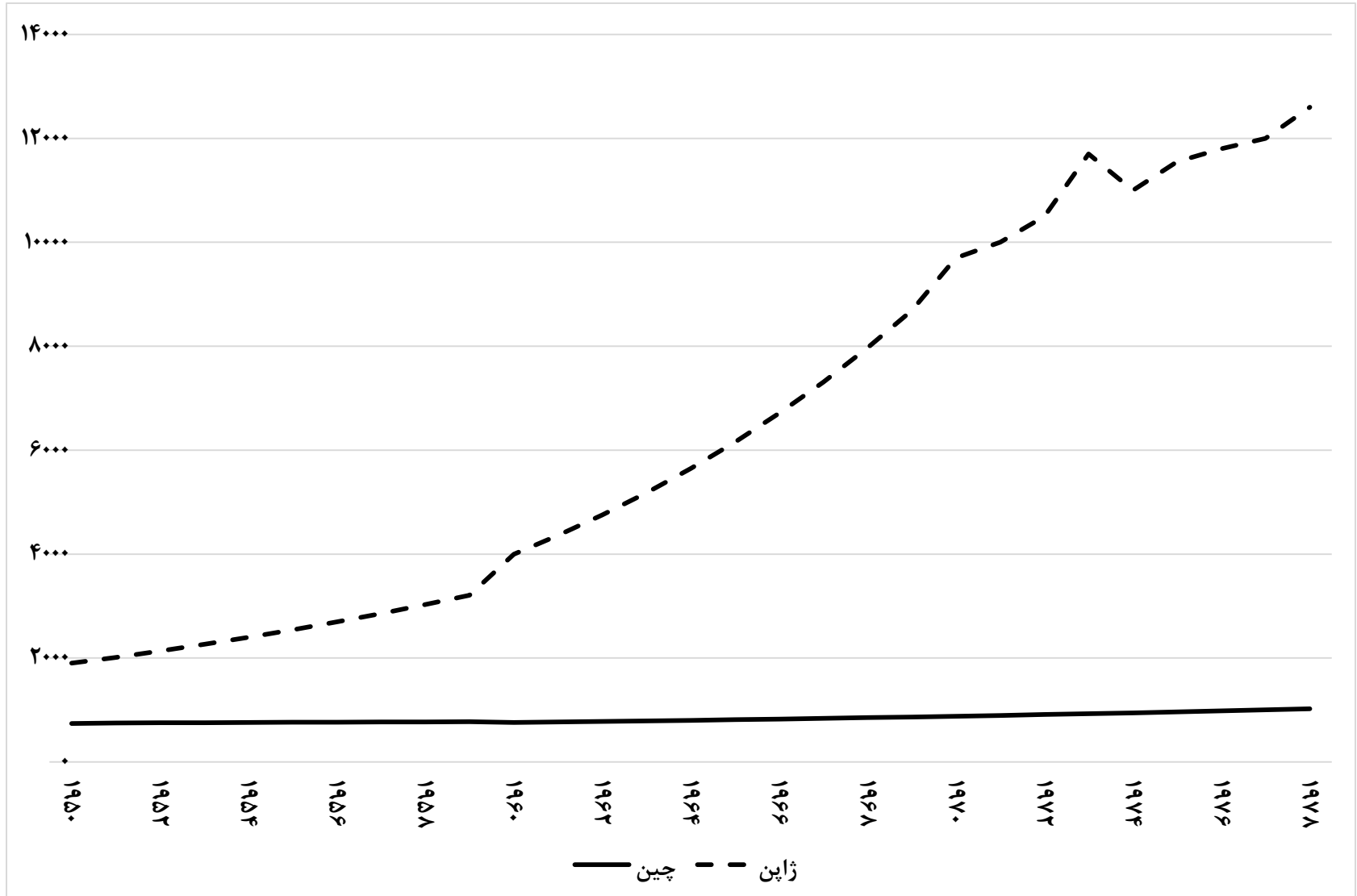
تجربه های موفق و ناموفق کشورها در تسریع رشد اقتصادی

- چین نمونه موفق انجام اصلاحات اساسی در اقتصاد و سیاست
- شوروی نمونه ناموفق
- شکست در انجام اصلاحات

وضعیت اقتصاد چین در سال ۱۹۷۶

- ایجاد ثبات و انسجام در اقتصاد چین
- کنترل تورم
- **رشد پائین و پرنوسان طی سال های ۱۹۴۹-۷۶**
- پایه ریزی صنایع سنگین و صنایع نظامی
- گسترش امکانات آموزشی و بهداشتی
- کیفیت پائین تولیدات چینی
- **کمبود شدید مواد غذایی و کالاهای صنعتی**
- گسترده فقر به ویژه در مناطق روستایی
- **عقب ماندگی شدید چین در مقایسه با کشورهای همسایه**
- ژاپن، کره، سنگاپور، هنگ کنگ، تایوان

درآمد سرانه چین و ژاپن (دلار)

علل انجام اصلاحات اقتصادی پس از مائو

- فقر و نارضایتی گسترده
- بی ثباتی شدید و افول اقتصادی ناشی از انقلاب فرهنگی
 - خاطرات تلخ رهبران مغضوب
- **شکاف فزاینده با کشورهای همسایه**
 - فرار به هنگ کنگ برای کار و زندگی بهتر
- نارضایتی شدید رهبری حزب کمونیست از عملکرد مائو
 - بازگشت به کار رهبران مغضوب پس از مرگ مائو
- **سفر به کشورهای همسایه برای کاهش تنش**
 - مشاهده ی پیشرفت های چشم گیر ژاپن، سنگاپور و....
- نیاز به واردات تکنولوژی های پیشرفته و نوسازی صنعتی

اصلاحات سیاسی از اواخر دهه ی ۱۹۷۰

- بهبود روابط سیاسی با کشورهای همسایه
 - قطع کمک به شورشیان
 - توقف تبلیغات بر علیه رهبران سیاسی
- عادی سازی روابط با امریکا در سال ۱۹۷۹
 - بازگشایی سفارت
 - سفر دنگ شیائو پینگ به امریکا
- دلجویی از مهاجران چینی ساکن دیگر کشورهای جهان و خانواده های آنان در چین

اصلاحات اقتصادی

- پذیرش مالکیت خانواده های کشاورز بر اراضی کشاورزی
 - لغو کمون های کشاورزی
- ایجاد مناطق آزاد در همسایگی هنگ کنگ و تایوان
 - منطقه آزاد شنزن در همسایگی هنگ کنگ
- **استقبال از حضور سرمایه های فیزیکی و فکری مهاجران**
 - **تشویق مهاجران برای سرمایه گذاری در چین**
 - تاکید بر گسترش صنایع سبک و کاربر
 - اعمال تدریجی ساز و کار بازار برای آزاد سازی قیمت
- پذیرش آزادی عمل بیشتر مدیران کارخانه های دولتی

پیامدهای اصلاحات

- * سرازیر شدن سرمایه ی مهاجران چینی به داخل چین
- **عضویت چین در سازمان تجارت جهانی در سال ۲۰۰۲**
- ورود حجم عظیم سرمایه گذاری مستقیم خارجی
- حرکت از تولید صنایع سبک با ارزش افزوده پائین به صنایع دانش محور با ارزش افزوده ی بالا
- **رشد دو رقمی طی سه دهه**
- حفظ مزاد تجاری طی ۴ دهه ی گذشته
- انتقال تکنولوژی های پیشرفته به چین
- **جایگاه برتر در صنایع الکترونیک، انرژیهای جایگزین و....**

نسبت تولید سرانه چین به کشورهای منتخب (درصد)

۲۰۲۲	۲۰۱۰	۲۰۰۰	۱۹۹۰	۱۹۸۰	۱۹۷۰	۱۹۶۰	
۲۶.۳	۱۲	۴.۱	۱.۴	۱.۶	۴.۱	--	آلمان
۵۳۲.۴	۳۸۵.۳	۲۱۶.۴	۸۶.۵	۷۳.۱	۱۰۰.۶	۱۰۸.۹	هند
۲۸۹.۹	۷۱.۹	۵۷.۴	۱۴.۴	۸	۲۹.۴	۴۶.۷	ایران
۳۷.۶	۱۱.۷	۲.۵	۱.۳	۲.۱	۵.۶	۱۸.۷	ژاپن
۱۶.۶	۱۱.۳	۲.۶	۱.۳	۱.۵	۲.۲	۳	امریکا

درس های توسعه چین برای ایران

- اجماع نظر در میان رهبری سیاسی برای انجام اصلاحات

- کاهش تنش در عرصه داخلی

- دعوت از رهبران مغضوب برای بازگشت به کار

- تاکید بر بهبود سطح رفاه

- کاهش مداخله در سبک زندگی مردم

- دلجویی از خانواده های آسیب دیده در منازعات داخلی

- تضمین امنیت مهاجران برای سرمایه گذاری در داخل کشور

- تحول در ساختار نظام انگیزشی

- تاکید بر عملکرد اقتصادی برای ارتقا کارکنان دولت

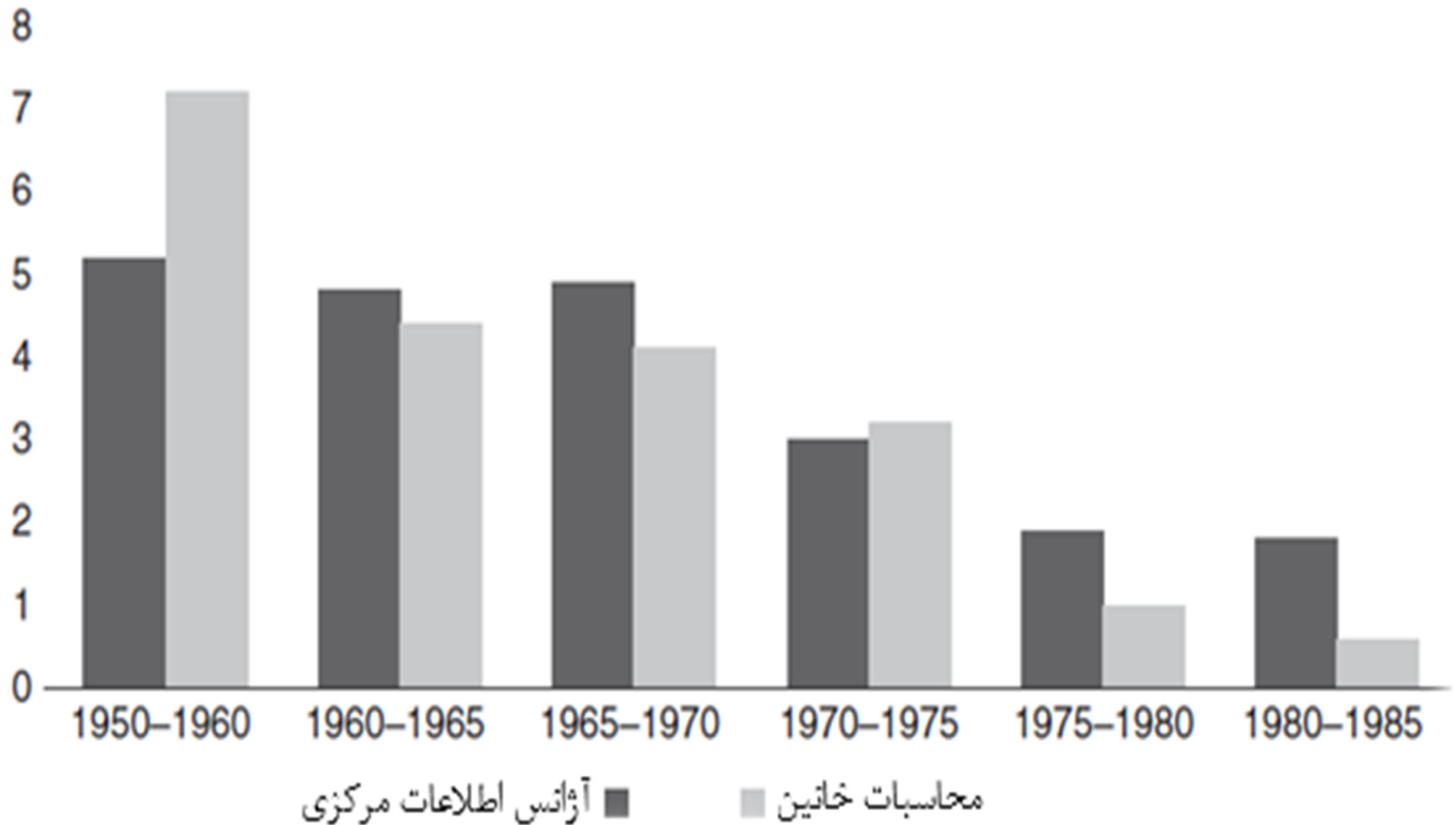
درس های توسعه چین برای ایران

- کاهش تنش در عرصه ی بین المللی
- اصلاح قوانین برای جلوگیری از اتخاذ تصمیمات فردی
- اجماع نظر در میان رهبران سیاسی برای پایان دادن به انزوا
- عادی سازی روابط سیاسی با کشورهای جهان
- کاهش شکاف با کشورهای همسایه برای کسب مشروعیت
- تجارت خارجی شرط لازم ولی نه کافی برای توسعه
- **ضرورت جذب سرمایه و تکنولوژی**
- **ضرورت تضمین امنیت سیاسی و اقتصادی برای مهاجران**
- تلاش جهت عضویت در سازمان تجارت جهانی

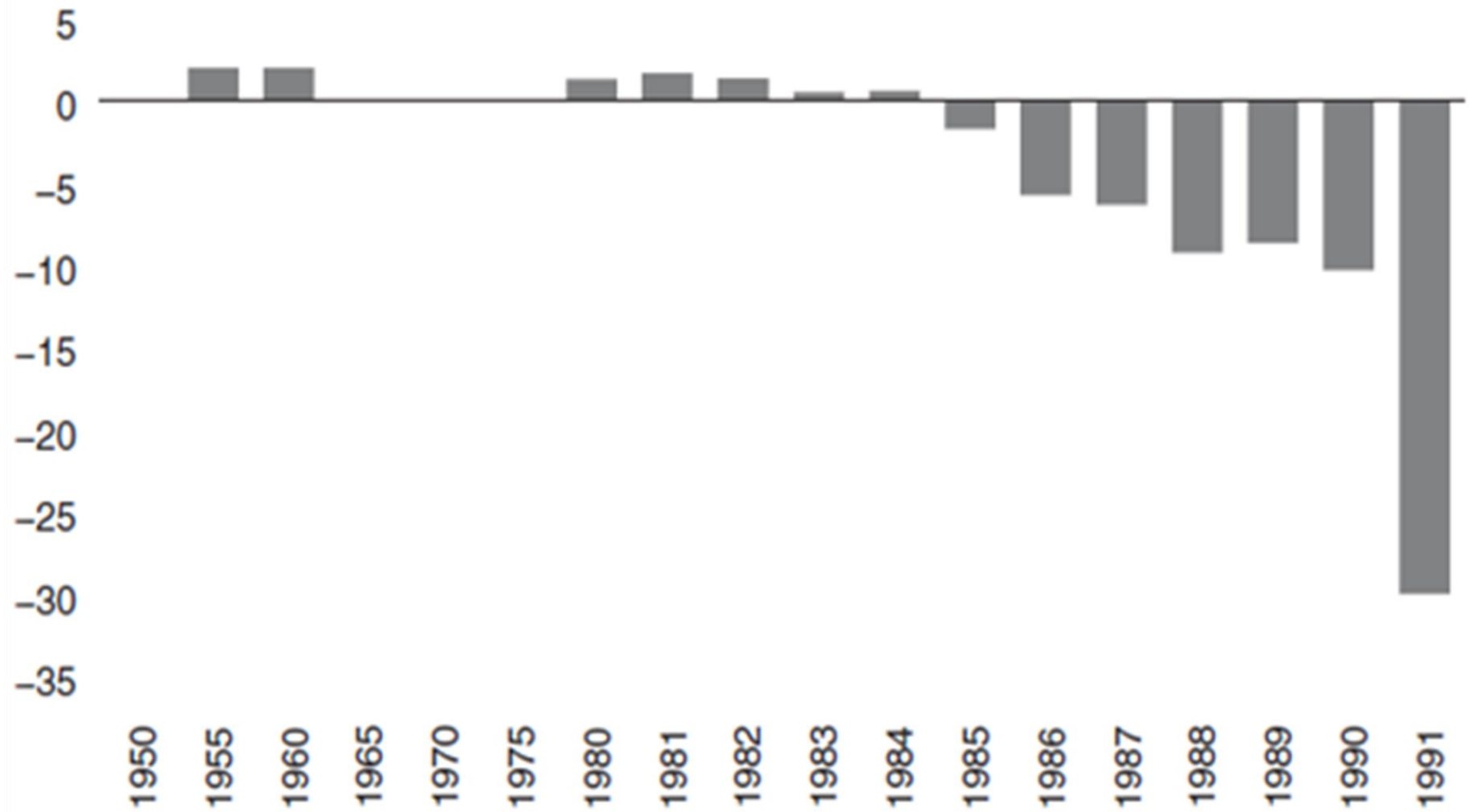
شکست اصلاحات در شوروی

- علل مهم اقتصادی در فروپاشی اتحاد شوروی
- افول اقتصادی شوروی از دهه ۱۹۷۰
- **روی کار آمدن گورباچف در سال ۱۹۸۵**
- تلاش برای پیروی از الگوی اصلاحات چین
- عدم امکان ایجاد اجماع نظر در رهبری شوروی برای اصلاحات
- **مقاومت لابی های قدرتمند در حزب کمونیست شوروی مانع اجرای برنامه های اصلاحی**

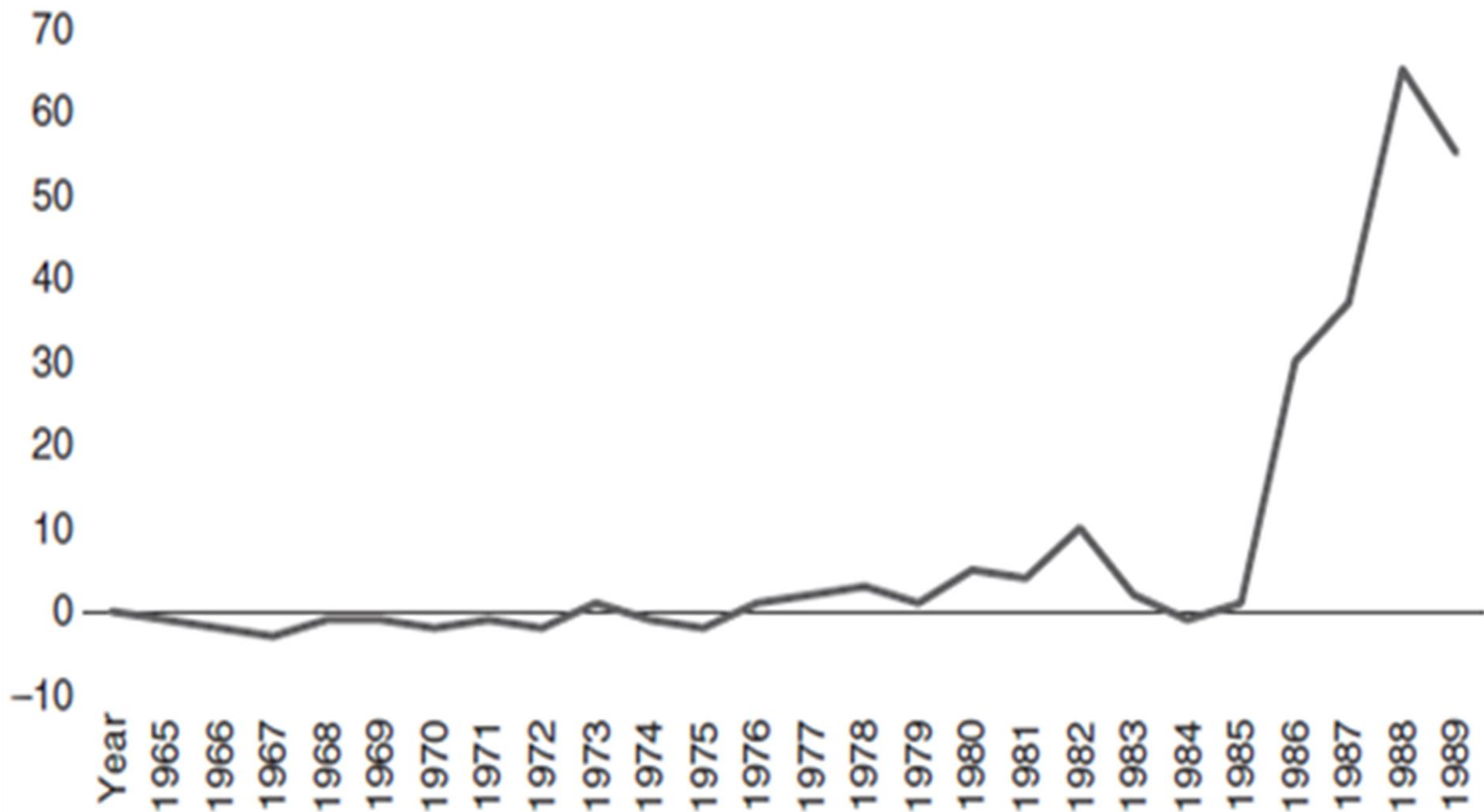
رشد اقتصادی اتحاد شوروی (دو بر آورد)

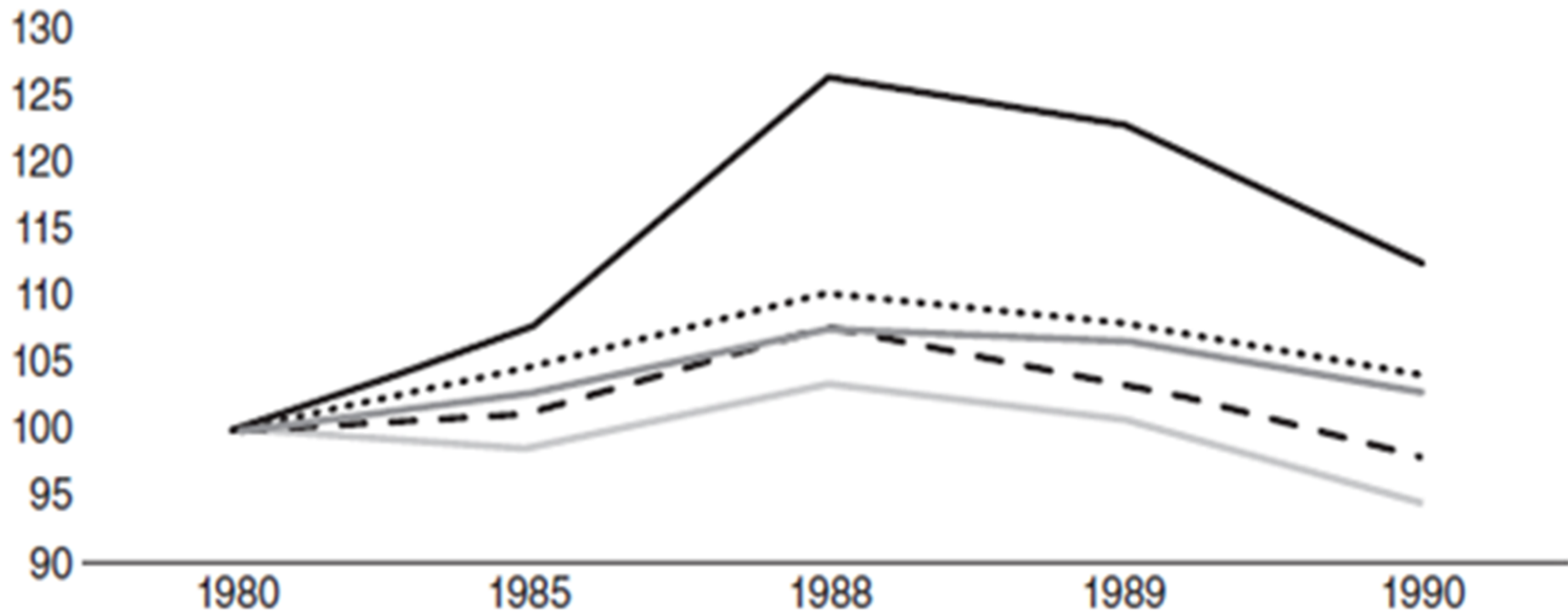
تراز بودجه اتحاد شوروی (درصدی از GDP) ۱۹۵۰-۱۹۹۱

تامین کسری بودجه از طریق چاپ پول (میلیارد روبل) ۱۹۶۵-۱۹۸۹

تولیدات صنعتی شوروی ۱۹۸۰-۱۹۹۰

— فضای جدید زندگی (میلیون متر مربع)

- - - تولید ذغال سنگ (میلیون تن)

..... استیل (میلیون تن)

— تولید نفت (میلیون تن)

— تولید چدن (میلیون تن)

درس هایی از تجربه فروپاشی شوروی

- عدم اجرای برنامه ی اصلاحات به دلیل اختلاف نظر در رهبری شوروی
- **تعارض منافع میان بازیگران قدرتمند در اتحاد شوروی**
- وجود لابی های مراکز پر قدرت کشاورزی اشتراکی، صنایع بزرگ و نظامی مخالف اصلاحات
- به تعویق افتادی برنامه ی اصلاحات
- **بحرانی شدن وضعیت اقتصادی و سیاسی**
- عدم انسجام و اختلاف در رهبری حزب کمونیست و امکان ناپذیر بودن اصلاحات عامل فروپاشی و تجزیه ی کشور

درس هایی از تجربه فروپاشی شوروی

- اگر به موقع اصلاحات اعمال نشود، مشکلات روز به روز عمیق تر می شوند

- **تشدید اختلاف درون رهبری کشور به دلیل عملکرد اقتصادی نامطلوب**

- بروز ابربحران های غیرقابل حل

- تشدید کسر بودجه و افزایش تورم

جمع بندی و پایان سخن

- برخی از سیاستمداران و کارشناسان دولتی اعلام می کنند که وضع اقتصادی ایران خوب است
- ضرورت تداوم مسیر گذشته
- **تاکید گروهی دیگر بر ضرورت انجام اصلاحات اساسی برای تغییر وضعیت اقتصادی-اجتماعی کشور**
- **عدم شکل گیری اجماع نظر برای انجام اصلاحات اساسی**
- **نارضایتی فزاینده در میان مردم از وضعیت اقتصادی کشور**

جمع بندی و پایان سخن

- آیا اقتصاد ما با تداوم همین روند می تواند برای جمعیت جوان ایران امید و چشم انداز بسازد؟

- اگر جواب مثبت است مسیر گذشته را ادامه دهیم

- اگر جواب منفی است باید هرچه سریع تر درون نهادهای

تصمیم ساز کشور برای ایجاد تحولی اساسی در وضعیت

نامطلوب کنونی تفاهم و اجماع نظر ایجاد شود.

از توجه شما سپاسگزارم

